

Slegten Bollmann i Bergen

med dens
tilknytning til andre bergenske slekter

Utarbeidet av

Skibsmægler Johan Henrik Bollmann

Trykt som manuskript

Til
min ven
Johannes Martens-Hieken

fra
Johan

1 9 2 6

A.s. John Griegs Boktrykkeri, Bergen

Juni 1934.

Til
mine kjære barnebarn

Johan Henrik Bollmann
og
Anna Margrete Bollmann

som skal fortsætte slegten, med tak for
hver lykkelig time, de har git mig, og
med de varmeste ønsker for deres fremtid

Farfar.

Indledning.

Allerede før den første Johan Hinrich Bollmann kom til Bergen i 1715 har tyskere av dette navn, omend med en noget anden skrivemaate, været bosat her. I „Bergens Borgerbog“ nævnes 8de februar 1636 en Jan Boellmann, isenkræmmer fra Warndorf, 12te desember 1641 Dirich Bolmand (Warendorf i Münster), 27de februar 1666 Lyer Bolman (Bremen) og 5te desember 1722 Bernt Jansen Bolman.

Ifølge geselboken for Jacobsgaarden og Bellgaarden nævnes under 24de juni 1634 en Windeler Bolman som giver av $\frac{1}{2}$ tønde „ber“ (bier) til „Maigreven“ og under 28de mai 1649 en Hans Bolman som deltager i spillet paa Bryggen.¹⁾

Det er vel ikke urimelig at anta, at alle disse eller i alle fald en del av dem har tilhørt samme slekt, og naar derfor den første Johan Hinrich Bollmann som ungt menneske bestemte sig for at reise hertil, saa var det vel fordi byen allerede var kjendt for ham saavel gjennem forretningsforbindelser med hans hjemstavn Bremen som gjennem famliesforhold.

En anden repræsentant for slekten, som vel ikke har nogen direkte forbindelse med nærværende beretning, men hvis livsløp artet sig saaledes, at han allikevel her bør omtales særlig og noget utførligere, er den sidst i 1700 aarene og begyndelsen av 1800 aarene meget bekjendte *dr. Justus Erich Bollmann*, som paa grund av sin høie begavelse og sine forbindelser med ledende mænd og kvinder paa politikkens, aandens og forretningslivets omraade baade i Europa og Amerika kom til at spille en ganske fremtrædende rolle i sin samtid.

Han var født i Hoya an der Weser 10. mars 1769 som ældste søn av en velhavende kjøbmand Georg Martin Bollmann og hustru Amalie født Hoppe fra Vilsen ved Hoya. Han studerte medicin i Göttingen med øiensygdomme som specialitet og tok doktorgraden der i april 1791. Ved siden av sit fagstudium la han sig ogsaa ivrig efter historie og politik og var efter alle beretninger at dømme en ualmindelig utstyret mand, intellektuelt, moralsk og fysisk — og dertil en stor charmeur. Han var imidlertid en overmaade sammensat natur, hadde noget eller rettere meget av eventyrerens urolige blod i sine aarer, og hans livsskjæbne kom da ogsaa at forme sig som en lang række av skiftende og nærsagt utrolige oplevelser.

¹⁾ Bergens historiske forenings skrifter nr. 3.

Han praktiserte som læge i London og Paris, stod i intim berøring og omgang med de mest berømte navne under den franske revolution, var en personlig ven av madame Staël, Narbonne og Lafayette, hjalp under overmaade kritiske omstændigheter Narbonne at flygte fra Paris og anstilte et dumdriftig forsøk paa at redde Lafayette ut av hans fangenskap i den østerrikske fæstning Olmütz, hvilket imidlertid mislykkedes og resulterte i, at han selv blev fängslet. Efter sin frigivelse drog han i 1796 over til U. S. A. hvor han under den der herskende Lafayette-begeistring og paa grund av sin optræden i Olmütz-affæren, som den gang satte sindene i sterk bevægelse, blev mottat med aapne arme, giftet sig med datteren av en anset Filadelfia-bankier og kjøbmand og etablerte i Filadelfia sammen med en bror firmaet E. & L. Bollmann, der en tid drev meget store og utstrakte forretninger paa Europa. Bollmann var imidlertid ingen forretningsmand, snarere det motsatte, firmaet fallerte i 1803, og der kom en meget trang tid for ham og hans familie. Han optok imidlertid hurtig forbindelsen med sine gamle venner, blev av bankhuset Barings sendt i en viktig finansiel mission til Europa, løste den stillede opgave med glans, drog fra Europa i forretninger til Sydamerika, traadte der i forbindelse med bl. a. Bolivar og stod i begrep med, efter opnaadde store resultater, at vende tilbake til Europa, da han i december 1821 døde av feber under et ophold i Kingston, Jamaica.

Der er i Tyskland utkommet et par verker om J. E. B. Saaledes av Varnhagen v. Ense og av Friedrich Kapp, sidstes i 1880 paa Julius Springers forlag i Berlin med et vakkert staalstik av Bollmann. Fra dette verk, til hvilket jeg henviser, er nærværende oplysninger hentet.

Dr. Bollmanns levnetsløp er som en spændende roman, og hans breve til hans familie og til en række av datidens fremskutte mænd og kvinder, deriblandt Talleyrand og præsidenterne Washington og Jefferson, gir læseren et billede av en eiendomelig, rikt begavet, vidtomspændende og meget sympatisk personlighet.

Jeg har forsøkt ved utarbeidelsen av efterfølgende beretning at være saa nøiagtig som mulig paa grundlag av de oplysninger, jeg sitter inde med eller kunde skaffe mig. Sine steder synes muligens fremstillingen at være vel bred og sine steder vel knap, og det skal villig indrømmes, at den kanske kan gi et noget ujevnt indtryk. Det er imidlertid et skjønsspørsmaal, hvor meget eller hvor litet man bør ta med i en fremstilling som denne. For mig har opgaven været i første række at nedtegne de oplysninger, detaljer og indtryk, som ellers vilde gaa i graven med mig, og overlate efterslegten at fuldstændiggjøre og arbeide videre paa det grundlag som her er git.

De familier, vor slekt i tidernes løp er kommet i forbindelse med, har jeg behandlet forholdsvis utførlig, fordi forholdet mellem dem og os har været godt og intimt, og fordi jeg derfor vilde følt det som en mangel, om de kun skulde være nævnt ganske i forbigaende.

Sine steder, saaledes under behandlingen av min farfar og min far, har jeg forsøkt at gi en del træk av datidens liv og forholde, men kun ganske overfladisk og kort, idet jeg haaper senere engang at faa lejlighet til at nedskrive endel erindringer fra den tids Bergen samt fra mine gutte og ungdomsaar og om det milieu jeg da levet i.

Jeg skylder mine venner, forfatteren Adolph Berg og direktør Chr. Koren Wiberg, stor tak for de mange oplysninger, de har git mig om min slekt i gamle dage, ligesom jeg herved ogsaa bringer min tante Anne bedste tak for værdifulde meddelelser.

J. B.

Slegten Bollmann.

I det i indledningen nævnte av Friedrich Kapp utgivne verk om Justus Erich Bollmann, skriver forfatteren bl. a. følgende:

„*Die Bollmanns* sind ein altes niedersächsisches Autochthonengeschlecht und stammen aus einem Dorfe in der Nähe von Hoya. Auch in ihrer äusseren kräftigen Erscheinung und in ihrem Wesen prägen sie den alten germanischen Ursprung deutlich aus. Gross von Wuchs und kräftig von Gestalt — eine Körperlänge von sechs Fusz ist bei ihnen nichts selenes — verbinden sie einen kühnen, in die Ferne strebenden Unternehmungsgeist mit ungewöhnlicher Festigkeit des Willens, nüchternen Verstand mit Zuverlässigkeit des Charakters und strenge Rechtlichkeit mit hingebendem Gemeinsinn.“

Jeg har tillatt mig at sætte denne smukke karakteristik i spidsen for min beretning. Selv om en efterslegt ikke kan tilegne sig alle dens biomster — det er dog en stor ting at vite „av godt folk vera fødd.“

Stamfar for den norske gren av slekten er:

Johann Hinrich Bollmann (I).

Han var født i Bremen i 1698, kom 17 aar gammel i 1715 til „Kontoret“ paa „Bryggen“ i Bergen med skipper Ahlers fra Bremen og fik tjeneste hos Bastian Schmidt i Solegaarden. Han var sør av Joachim Bollmann, Bremen, som endnu levde, da sønnen forlot sin hjemstavn.¹⁾

I oktober 1745 kom ogsaa en anden Bollmann, nemlig Martin B., til Bergen, 18 aar gammel, født i Dohrum, sør av kjøbmand Albert B. Han kom hertil med skipper Borchert Wischhusen og fik tjeneste hos Hinrich Witte.²⁾

¹⁾ Familiepapirer nr. 39.

²⁾ Familiepapirer nr. 39.

Johann Hinrich B. synes at ha indtatt en fremtrædende stilling i sin tids Bergen.

Han tok ifølge „Bergens Borgerbog 1550—1751“ borgerkap 16de november 1734, var først, 1738, „handelsforvalter“ og senere „egenhandler“ i Bredsgaarden, stue nr. 5, der var en av de største i gaarden. Da „det norske Kontor“ ogsaa kaldet „det nordiske Kontor“ oprettedes ved kongelig forordning av 7de oktober 1754 blev han straks og igjen i 1756 valgt til saakaldt „medhjælper“ og i 1762 til „jorstander“.

Efter den Contoirske Oldermanns Hr. Henrich
Beglæn forlangende bliverne fraen attestert. at
andblunell Oldermanns Peglau, i al sin Buist har fort
sin hanseb firman i hans hund, medt hør i han fyrde
og nulden ejer nu handelos sin over Kontoret
men altid har holdt Dnvor gans sin Oprindel, den
Contoirske Næssn Day. B. Bergen 24 Januarij 1756.
deres attestere, Johann Hinrich Böllmann
Peter Staman

Attest utstedt og undertegnet av J. H. B. (I).

„Det norske Kontor“ var en avløser av „det hanseatiske Kontor“, som i midten av 1700 aarene var gaaet saa tilbake, at det kun hadde nogle faa stuer igjen, medens „borgerstuerne“, det vil sige „egenhandlernes“, var omtrent de eneraadende og androg til rundt 50 i antal.¹⁾

„Det norske Kontor“ fik sin „grundlov“ ved:

„Kong Friderich den Femtes allernaadigste Anordning og Artikler for de Contoirske i Bergen“, datert Chritianborgs Slot den 7de oktober 1754.

Her bestemmes i cap. 1, art. 1 „om Contoires Forstandere“, at disse skulde vælges, 4 i Tallet, av „saavel Principalerne, der selv forestaaer deres egen Handel, som Handelsforvalterne“ og at „den ældste skal være som Olderman“ og ha „tvende Stemmer.“ Forstanderne skal fungere saalænge de er ilive og „have deres egen eller betjene Andres Handel ved Contoiret.“

Medhjælpernes funktion var ved siden av forstanderne og oldermanden at lede

¹⁾ Familiepapirer nr. 43.

contoirets anliggender. De var 5 i antal og skulde efter anordningens cap. 2, art. 10 utnævnes af Magistraten blandt „de kyndigste, vittigste og habileste Kjøbmænd af Contoiret.“

Det fremgaar herav, at saavel forstanderne som medhjælperne maatte være fremskutte og ansette mænd, og at begge stillinger var høie hædershverv.

Johann Hinrich B's utnævnelse av magistraten til medhjælper foreligger i original-dokument blandt familiepapirerne, nr. 53, dat. 28de december 1754. Foruten denne er i min besiddelse en indkaldelse til valg paa forstander i *Johun Hammeckens* sted, dat. 4de februar 1762, undertegnet bl. a. af J. H. B. som da blev valgt. Jeg henleder i denne forbindelse opmerksomheten paa B's ualmindelig vakre haandskrift.

Gjennem direktør *Koren-Wiberg* har jeg faat en utskrift av den hanseatiske sekretærs protokol for aaret 1738 tilhørende Bergenfahrernes arkiv i Lübeck og indeholdende en ansøkning om og indvilgelse af faste stolepladse i St. Maria kirken for Sr. Johann Hinrich Bollmann og Sr. *Hinrich Meyer Gerdes* „beyde Bürger, Kaufleute und Participanten an dem hiesigen Contoir.“ Stoleplassene laa „bey dem Eingang in die grosse Kirchen-Thür Norderseite und auf der linken Hand grade gegen den Kirchen-Vorsteher Stuhl über seitwerts belegenen Stuhl.“ Leien skulde være 4 Rth. aarlig, og leierne skulde for egen regning forbedre stolene og holde dem i „baulichen stande.“ Overenskomsten skulde gjælde for ansøkerne og deres arvinger for deres „beständigen unveränderlichen Sitz.“

Utskriften ligger mellem familiepapirerne under nr. 41, og det har i alle fald kurositetens interesse at vite, hvor ens forfædre hadde sit sæte i den gamle kirke.

Johann Hinrich B. døde i 1764

I Hildebrandt Meyers samlinger til Bergens Kirkehistore 1764 (Norske Magasin IV) side 335 findes følgende omtale av denne Bollmann under beretningen om Zinzendorfianerne, av hvilke der dengang fandtes en menighet i Bergen:

„En Borger og Indvaarer samt Kjøbmand her udi Bergen, der eiede en Handelsstue paa det saakaldte Contoir. Han var fød udi Tyskland, kommen hertil Staden udi hans Ungdom og tjent gjennem alle Grader paa Contoret; var ellers bekjendt for en retskaffen og fornuftig samt redelig Mand, men og tilsidst udi maadelige omstændigheder. Er død.“¹⁾

Hans hustru het **Adelheid Bollmann** og døde i Bergen 25de december 1782, 78 aar gammel.²⁾

J. H. B. og hustru blev mine *tiptipoldeforældre*. De bodde i og eiet huset nr. 15 i 22. rode, i mine guttedage Sogneprest Frichs eiendom Øvregaten nr. 25. I 1772 blev der optat ny værditaxt over eiendommen som følger:

¹⁾) Meddelt av Ad. Berg Familiepapirer nr. 72.

²⁾) Wiesener: „Dødsfald i Bergen“ pag. 26.

1 hus med 2 etager.....	Rigsdaler 600
1 bryggerhus med 2 boder	— 150
tilsammen	<u>Rigsdaler 750¹⁾</u>

De eiet ogsaa stuen i Bredsgaarden, men under 13de desember 1771 solgte if. skjøte „Fru Adelheit sal. Johann Heinrich Bollmanns og hendes arvinger til *Mons og Hendrich Møller* Handelsstuen i Bredsgaarden beliggende mellem *Henrich Rafnsberg* og *Johan Didr. Stahlbom* med Nordfargjeld for 3000 Rigsdaler Dansk crt.²⁾

Av deres barn nævnes døtrene:

1. **Margaretha Elisabeth B.**
2. **Lykke B.**, og sønnerne:
3. **Joachim B.** (sikkert opkaldt efter bedstefaren i Bremen).
4. **Johan Heinrich B.**

Margaretha Elisabeth var født 30te september 1739. Hun blev den 3dje desember 1767 gift med kjøbmand paa „Bryggen“ *Ehrenreich Hinrich Meyer*, en presteson født i Brunshoven ved Rostock 23de desember 1734, død i Bergen 3dje januar 1818. Han var i 1759 og fremover handelsforvalter i stue nr. 3 i Bredsgaarden, altsaa nærmeste nabo til J. H. B. (stue nr. 5), og derved er formodentlig bekjendtskapet mellem familiene indledet.

De efterlot sig 3 døtre og en son. Sønnen var den kjedte *Johan Joachim (Jan Jocum) Meyer* født 15de august 1772, død 24de september 1849, gift med *Lydia Berentina Jordan*, og som paa grund av sine mange barn gik under navnet Tjue-Meyer (20-Meyer). Deres ældste datter het Margaretha Elisabeth som sin bedstemor, født Bollmann. Denne, som døde 9de mai 1810 og blev begravet paa St. Maria kirkegaard 17de mai 1810 blev altsaa stammor til i alle fald en betydelig gren av den store Meyerslekt.³⁾

I „Bergens Adressecontoirs Efterretninger“ 46de aargang, nr. 20 for 1810, utgivne av toldprocureur Geelmuydens enke, „Løverdagen den 19de Mai“ findes følgende „pladevers“ over hende:

Paa Pladen.

Her gjemmes Stovet
av en gammel Hædersqvinde,
der som Hustru, Moder og Oldemoder
stedse var elsket, agtet og velsignet i sin Kreds:

¹⁾ Meddelt av Koren-Wiberg.

²⁾ Familiepapirer nr. 61.

³⁾ Familiepapirer nr. 50.

Mad: Margaretha Elisabeth Meyer,
fød Bollman den 30te September 1739.
Dannet for Huusmoderens vigtige Kald
blidgjorde hun ved gode Egenskaber Samlivets
Kaar,
herom vidner taarevædt den bedagede Olding
Hr. Erenreich Henrich Meyer,
som siden 3die Decbr. 1767 med hende levede
i kjærligt Ægteskab.

Hans Huus, vel bestyret ved hendes Flid,
blev Venskabs hyggelige Bo,
hvor Fred og Tarvelighed vare endrægtigen
tilhobe.

3 Døtre og en Søn,
hvormed dette Ægteskab var velsignet,
blev til fælles Glæde ved hendes Omsorg
pleiede og velopdragne,
og nøde de gamle Forældre den sjeldne Lykke
at see dem alle i ægteskabelig Forbindelse
ved Fader og Moderomhu at gjengjælte
deres Kjærlighed.

Av 14 Børnebørn talte Oldemoderen 8 levende.
Synet av disse mildnede for hende Mindets
Følelser ved 2de elskede Døttres Død,
hvis Savn den igjenlevende Søn og Datter
ved oprigtig Omhu troligen søgte at erstatte.
Behagelig svandt i agtværdig Søns
Familieskjød den retskafne Moders Aftenstund;
ømmelig blev her Alderdommens Byrde lettet
og Sygdommens Smarter lindrede;
gammel Tro paa Gud viste sin sædvanlige
Styrke i døende Barm;
Himlens Fred og Haab lyste fra matte Øie,
og velsignet av Mand, Børn, Børnebørn
og Venner døde hun med Velsignalser over
dem den 9de Mai 1810.

Fred omsvæve hendes Minde.

I. L. Welhaven.

Lykke Bollmann døde ugift 4de november 1811, 77 aar gammel.
Den ældste av brødrene, *Joachim*, var født 1741 og døde i mars 1775. Han var handelsforvalter i Bredsgaarden for faren. Den yngste

Johan Henrich Bollmann (II)

fortsatte slekten og var altsaa min *tipoldefar*. Han var født 3dje november 1745 og døde 10de juni 1794 efterlatende sig enke og 6 uforsørgede barn. Han blev den 14de februar 1776 gift med *Otje Volding*, som antagelig er den samme som i Wieseners bok: Dødsfald i Bergen 1765—1850 opføres under *Oche Walle Bollmann* mad. enke, født 21de oktober 1751, død 24de mai 1795 efterladende sig 5 uforsørgede barn. I saafald maa der imidlertid være død 1 barn i aaret 1794—95.

Denne J. H. B., altsaa nr. 2 i rækken, var brygger her i Bergen og tok borgerskap 25de november 1783.

Av deres barn nævnes sønnen

1. **Johan Henrich B.** og døtrene:
2. **Alida B.**
3. **Anne Henriche B.**
4. **Margaretha Elisabeth B.** (formodentlig opkaldt efter sin tante Margaretha E. Meyer, født Bollmann).

Alida var gift med kjøbmand *Ignatius Ræmisch*, som døde 20de februar 1830, 68 aar gml., efterat ha været gift 3 gange. Hun avgik ved doden 27de desember 1806, 30 aar, 10 mdr. og 13 dage gml., efterat ha været gift i 13 aar¹⁾.

Anne Henriche var *Ignatius Ræmisch's* 2den hustru, gift 27de oktober 1807. Hun var født 11te august 1777 og døde 21de februar 1809, henimot 32 aar gml., efterlatende sig 1 barn.

I »Bergenske Adressekontoirs Efterretninger«, 45de aargang nr. 9 for 1809, »Loverdagen den 4de Marts« findes følgende »pladevers« over hende:

Paa Pladen.

At være Alt for sin Mand, sine Børn, sit
Huus;
At opfylde Konens og Moderens store Kald,
blev Qvindens skjonne Bestemmelse;
og neppe kjendte vi nogen,
der arbejdede troligere til dette Maal,
end den Retskafne
hvis Stov hviler herunder:

¹⁾ Wiesener: Dødsfald i Bergen 1765/1850, p. 216.

Madame Anna Hendriche Ræmisch,
fød Bolman,
der saae sit Livs første Dag den 11te August
1777; sin siste Dag den 21de Februar 1809.
I Søster Sted
rakte hun sin nu igjenlevende dypt sorgende
Mand
Hr. Ignatius Ræmisch,
den 27de Oktober 1807
en trofast Haand paa Livets Bane,
og
lægede hans Saar, erstattede hans Tab.
Hun syntes at være gjemt af det blide Forsyn,
for at være ham Alt i alts Sted.
Til hans vidtløftige Næringsvej
stod strax færdig den kloge og vindskibelige
Huusholder;
til hans moderløse Smaa
smilede Moder i Moders Sted;
mod ham selv udstrakte den ømmeste Led-
sagerinde aabne Arme.
Kun en Kjerligheds Pant:
en Søn fødde hun ham,
en stedse levende og ny Forglemmigej
fra den desuden Uforglemmelige.
Men ak!
vi fødes for at ønske, ønske for at døe
blev etter her Omqvædet
paa det menneskelige Livs Ubestandighed.
En skjøn Blomst lægge vi med sandru Haand
paa den Ædles Urne:
sand Religiøsitet.
Hendes sidste Førelse,
medens hun havde endnu sin fulde Selvbevist-
hed, var Tak til Forsynet
for dets faderlige Førelse med Hende,
for de milde Vingers Skygge,
der strax udbrede sig over den fader
og moderløse.

Hun modtog Jesu Erindringsmaaltid
med en Lyst og Længsel,
som indaandede Læreren denne Tanke:
„Salige ere de, som hunre og tørste efter
Rettfærdighed“.

Endelig, skjønt kun 31 Aar,
talede hun om Døden med en Blidhed,
som en vennehuld Engel,
der kom for at avhente hende,
og i sin Sygdoms første Udbrud
„beskikkede straks sit Huus“,
som den, der skulde døe og ikke leve.

Mand!

Du tapte, o! hvormeget,
og saa meget mere,
som Du paaskjønnede hvad Du havde,
Forsmaa ikke en Vens
kun simple, men velmeente Trøst,
Som han indslutter i disse faa Ord:
„Et Forsyn vil erstatte;
Gud samler de Forladte.“

Ved disse egteskap kom Bollmann-slegten altsaa i forbindelse med Ræmischi-slegten, saaledes at Ignatius R. blev onkel av min bedstefar og hans son *Mathias Ræmischi* hans søskendebarn.

Tante Anne fortæller om denne M. R., som hun godt husker, at han var en meget gemylig mand, pratsom og med godt humor. Hans fødselsdag var 2den nytaaarsdag, og den benyttet han til at gjøre nytaarsvisitter hos venner og bekjendte. Saaledes kom han ogaa hvert aar regelmæssig til mine bedsteforældre. Han var da i sin bedste puds med silkehæt og spaserstok og meget pratsom. Et staaende tema var hans beretning om hvorledes selskapet nytaarsaften hos »Beyer sine« var forlopet og hvem som hadde været der.

Mathias R. var bokbinder og gift med en Beyer. De bodde i Skostrædet og hans kone hjalp paa utkommet med at vaske hvite skindhandsker og sælge sirupstænger.

Mathias R.s son var Jacob Ræmischi, som levde i mine guttedage og var ansat som bokholder og kasserer i Beyers bokhandel og med hvis sonner Mathias og Yngvar (den første paraplymaker her i B. og den anden død som ung i Amerika) og datter Birgith, senere fru fabrikeier Matthiessen, Tysse, Samnanger, jeg var venner i ungdomsaarene.

Mine tipoldeforældres 3dje datter, *Margaretha Elisabeth*, blev gift med stads-mægler *Jacob Prom*, som dode 17de november 1828, 67 aar og 4 mdr. gml.
Sønnen

Johan Hinrich Bollmann (III)

fortsatte som *nr. 3* i rækken slegten og var altsaa *min oldefar*. Han var i aarene 1805/1808 handelsforvalter hos Danel Wiese i stue nr. 2 i Svensgaarden. I »Kontorets« Publications Protocol er under 28de desember 1804 indført den mellem

Maria Magdalena Bollmann, født Grip.

Johan Hinrich Bollmann (III).

ham og Wiese indgaaede kontrakt med paategning av oldermanden og forstanderne, dat. 11te januar 1805 ¹⁾). Kontrakten blev indgaat for et tidsrum af 4 aar og lønnen blev bestemt til 80 Rigsdaaler aarlig de 2 første og 100 Rigsdaaler aarlig de 2 sidste aar, »Dänisch Courant, welsche ihm sämtlich von seinem Principal bey Ausgang der Dienste nach abgelegter Richtigkeit desselben ausweigerlich bezahlt wird.« Hertil kommer »nöthige Kleidung«, men vel at merke »nicht mehr als seines Standes gemäss während der Dienst Jahren zu gebrauchen erforderlich ist.«

En komisk klausul i kontrakten er ogsaa § 6 som siger:

»Muss er sich während der Dienst Jahren in keine eheliche Verlobnissz einlassen.«

¹⁾) Utskrift av denne protokol familiepapirene nr. 27.

Kontrakten er avlæst den 2den februar 1809.

Efter hvad tante Anne har fortalt, var han ogsaa »husbond« hos Johan Jocum Meyer, som »under Krigen« hadde forretning paa Korskirkealmenningen, og var hans fætter (se side 9). Dette maa imidlertid ha været, efter at kontrakten med Daniel Wiese var utlopet.

Den 15de febr. 1810 tok han borgerskap som »Specerie Handler« og drev deretter selvstændig forretning i huset nr. 6, Øvre Korskirkealmennning, tidligere 21de rode nr. 29, som han iallefald i 1811 eiet. Det er vel sandsynlig at han har kjøpt dette og forretningen av sin fætter.

Min oldefars bibel er nu i min besiddelse. Den blev paa auktionen efter hans enke i 1815 kjøpt av G. Voss for 4 Rbd. og er mig forært av direktør Koren-Wiberg.

J. H. B. døde den 15de april 1814.

Han var gift med **Maria Magdalena Grip**, datter av sogneprest til Tingvold *Garlov Grip*, født 15de september 1752, død 12te august 1818, og hustru *Birgitha Catharina, f. Godskalk*, død paa Tingvold prestegaard 1ste mars 1807, 59 aar gml.

De blev viet den 8de november 1809 og bryllupet stod paa Møllenpris. Deres bryllupssang har følgende titel:

Noget om Kjerligheds Magt

tilegnet

Hr. Johan Henrich Bollmann

og

Jomfr. Maria Magdalena Grip

paa Deres

Bryllupsdag

celebreret paa Møllenpris den 8de November 1809

af

Smith.

Bergen 1809.

Trykt hos R. Dahls Enke.

og findes bl. a. i en indbunden samling bryllups- og selskapssange fra aarene 1803/04—1809/10, tilhørende *enkefru Ferdinand Mohn*, Bergen. Den lyder som følger:

Med festlig Sang, o Kjerlighed! vi hylde
Dig, som alt Liv din mægtig' Kraft indgjød,
Fra Pol til Pol, blandt Sædelig' og Vilde,
Du bringer Liv, hvor før var Død.

Hvad blev vor Jord, om Lige ej med Lige
Forened' sig? som fordum: øde, tom;
Kun Planters, Stenes, ubenyttet Rige;
Nu høres Glæden runden om.

Ukjendte blev' dog snart dens Herligheder,
Om Datter ej blev Mor og Søn blev Far;
Nu føles Skjønhed, Orden, Saligheder,
Nu skabes Liv, hvor Død før var.

Vær lerd, vær stor, vær smuk, vær rig og mægtig,
Er Hjertet ikke varmt af Kjerlighed,
Du skader meer end nytter, kun geskeftig
Med dig og din Lyksalighed.

Nei, Kjerlighed sig til enhver udstrækker,
Den lærer, leder, trøster, overbær;
Til Trængende sin hjelpsom Haand udstrækker,
At gjøre vel, dens Glæde er.

Som surt og bittert, blandet med det Søde,
Blir til en nyttig, liflig Medicin;
Fik Adams Børn i deres Sorg og Møde
Dig, Kjerlighed! og dig, o Vin!

Ved disse To vi gjøre kan Mirakler,
Umuligt før for Kjerlighed blev let;
Og Vinen, hvad gjør den ej for Spectakler,
Naar man har drukket, drukket tet.

Forenede! gid lykkelig' I blive!
I er' det værd og blir ved Kjerlighed,
Den Ene kun den Anden aldrig svige!
Tungt bliver let, naar En bær med.

O! Fredens Gud! kald gyldne Fred tilbage!
Kast gustne Avind fra sin Trone ned,
Den blide Kjerlighed dens Plads indtage,
Udbredes snart Lyksalighed.

I Haabet glad vi ønske bedre Tider
For Søfart, Handel, Haandverk, Bondestand,
Og raske Kerle vil, med smukke Piger,
Oprette Tabet i vort Land.

Maria Magdalena B. døde den 17de oktober 1815.

Følgende »pladevers« blev forfattet over hende av sogneprest til Domkirken Christen Brun:

Paa Pladen.

Havde 3 Hovedpersoner i det sande Sorgespiel,
dette Stov fremstiller,
Forstand nok for at see tilbage til Fortiden,
og ind i Fremtiden,
Forstand nok for at føle, hvad de haver tabt
i den herunder hvilende

Madame Maria Magdalena Bollmann,
født Grip den 21 Juli 1784,

til vort Hierte maatte denne Klage da gjenlyde:
»Ogsaa vor omme, trofaste og stræbsomme Møder
er ikke meere!« »I Dødens Arne segnede hun den 17 Oct. 1815,
hun som levede i og for os.

Der efter vor gode Faders:

Johan Henrich Bolmans død,
virkede med Mands Kraft til vor Underholdning og Held,
der var saa glad i vort Velbefindende,
saa underlig bedrøvet, naar der manglede os det ringeste;
Hvo vil nu tage sig af os arme, forladte?«
Men for Øieblikket en Lykke for Eder

I uskyldige Smaa!
At I endnu ikke føle Eders Tab,
At endnu indforde kun andre Eder saaledes sukkende.

Men læse I disse Linjer i modnere Aar
De skulde sige Eder, at dette var vor Trost
ved Eders Moders Grav:
Faderen for den krypende Orm og syngende Fugl
og livløse Lilje,
han vil heller ikke forlade Eder, I Fader og Moderløse!
Fra Leiet saa Eders Moder ud over Eders Fremtid;
O! Hun bad til Gud, hvor hun bad til Mennesker for Eder!
»Mine Børn, mine Børn«,
Med hvilken Heftighed og Ild gik disse Ord over hendes Læber
Og det var ikke en Rost, som raabte i Ørken.
Nei! naar Menneskevenner træde i Faders og Moders Sted,
række Eder en beskyttende Haand, staa Eder bi med Raad og Daad,
Saa skal engang Eders taknemmelige Hjerte
forklare dette saaledes:
»Det var vor doende Moders Forbøn og Velsignelse,
som kom tilbage med Renters Rente.«

I »De bergenske Adressecontoirs Efterretninger« for 4de november 1815 findes desuden et længere sorgedigt (se familiepapirer nr. 78).

Over den efter hendes død avholdte auktion foreligger der en del af en fortægnelse¹⁾ over losoreffekter m. m., som »Mandagen den 27de November (1815), Eftermiddagen Kl. 1, og følgende Eftermiddage, bortsælges i Sterbohuset, i 21de Rode No. 29« efter »afg. Mad. Maria M. Bollmann.« I denne er der ogsaa opført en mængde nummere over varer af forskjellig slags. Auktionen maa ha været temmelig stor, idet den ifølge berammlsen begyndte den 27de november og iallefald varte til og med 2den desember, den dag da G. Voss kjøpte min oldefars bibel (se pag. 15).

Følgende annonce, som min ven Adolph Berg har fundet i et gammelt blad, hitsættes for kuriositetens skyld:

»Marts 1810. Søndags Morgen blev fundet ved Hr. D. Martens Dør en Rigsdalerseddel, som den retmæssige Eier kan erholde tilbage hos Bollmann¹⁾.

Man synes næsten at se B. spaserende fra sit hus paa Korskirkealmenning søndags morgen før kirketid i sin bedste puds, opdage den tapte seddel, ta den op og spasere videre.

Gjennem Grip-ene kom vor familie i slektskapsforhold ogsaa til *Monclair*-ne i Bergen samt til den kjendte *konditor og hoteleier Pelloth*, indehaveren av Pelloths

¹⁾ Familiepapirer nr. 61.

hotel her, idet jomfru *Elisabeth Birgithe Grip* blev gift med *Peter Meier Monclair* og en brordatter av Marie M. Bollmann, *Birgithe Grip*, datter av magasinforvalter *Rudolph Grip*, med Pelloth. Min oldefar blev altsaa fra Pelloths onkel og min bedstefar hendes fætter.

Mine oldeforældre efterlot sig sonnene:

1. **Johan Henrik B.**
2. **Garlov B.** samt datteren
3. **Birgitha Catharina B.**

og nu kommer vi til en generation, om hvilken jeg delvis har personlige erindringer.

Birgitha Catharina (tante Birgitte) den næstældste, opkaldt efter sin mormor (se pag. 15), blev efter morens død optat i huset hos familien Prom, formodentlig hos stadsmægler Jacob Prom, som var gift med hendes tante (se pag. 14). Hun levde ugift og døde i mars 1883, begravet 28de mars. Jeg erindrer hende godt og besøkte hende ofte sammen med min far, særlig sondag middag. Hun bodde den gang paa Korskirkealmenning, søndre side, i 2det eller 3dje hus nedenfor Lille Øvre-gate. Hun staar for min erindring som en livlig, snil dame med et muntert sind. Hun kom regelmæssig mindst en gang om uken op til mine bedsteforældre og slog av en sladder med dem og hadde da altid meget at berette. Forovrig var hendes nærmeste omgang den af alle bergensere iallefald af navn kjendte enkefru *Prom*, som eiet Øvre Bleken og om sommeren bodde i det store gammeldags hus, som laa der hvor det nuværende brandutkikstaarn paa »Skansen« ligger. Om vinteren bodde hun paa Øvregaten. Til hende, som til daglig kaldtes »tante Prom«, kom tante Birgitte hver dag og spiste middag og var som et fast medlem af huset. I hvilket forhold disse 2 stod til hverandre vet jeg ikke sikkert, men stadsmægler Prom var jo tante Birgittes onkel, og da hun blev opdraget i hans hus, er hun vel paa den maate kommet i forbindelse med den øvrige Prom-slekt. Det er vel sandsynlig at »tante Prom« var enke efter en bror af stadsmægleren, hvilket tante-tittelen skulde tyde paa.

En anden familie, som tante Birgitte omgikkes meget og kanske vel saa intimt som »tante Prom«, var *maleren og presten Fritz Jensens* mor og søskende. Moren var født Prom og hørte altsaa paa en maate til hendes slegt og derved er vel omgangen kommet istand. Fru Jensen hadde i sine yngre dage været en af de bærende kræfter i det private dramatiske selskap i Bergen og drev efter at være blit enke en skole for smaabarn paa Smaastrandgaten. Paa denne skole, hvortil byens bedste familier sendte sine barn, var tante Birgitte sammen med datteren *Bine Jensen* lærerinde, og disse to blev de bedste veninder for livet.

Ogsaa mellem tante Birgitte og Fritz Jensen bestod der et trofast og godt ven-skab, og engang hadde nok familiene trodd, at der skulde bli et par af dem. Dette blev der imidlertid intet af, idet Jensen giftet sig med en tysk dame under et studie-

ophold i München. Tante Anne eier et bilde av tante B. som Fritz Jenssen har malet, sikkert i sine bedste aar og da han stod paa høiden av sin kunst. Dette bilde, som oprindelig var i familien Jensens eie, kom ved tante Birgittes død i mine bedsteforældres besiddelse ved bytte med 2 malerier av Jensen som tante Birgitte hadde hat.

Tante B. saavelsom begge sønnene arvet endel penge efter sine forældre, men baade hun og min bedstefar maatte iallefald de første aar, efter hvad tante Anne oplyser, avgive sine renter til broren Garlovs opdragelse og utdannelse.

Sakfører Garlov Bollmann.

Garlov kom efter sin mors død i huset hos *Hesselmann* paa Bryggesporen, som bodde i det gamle, vakre, hvitmalte hus, som endnu staar der, rigtignok i en vandalisert skikkelse. Han fik anledning at gaa universitetsveien og var i 40-aarene fuldmægtig hos *sorenskriver Jonas Wessel, Bjørndalen* pr. *Porsgrund*, og senere sakfører i Skien. I beretningen om *Porsgrunds Sparebank 1844—1919* er han opført blandt dem som i 1844 var med og tegnet bankens grundfond; 800 spd. At han deltok her tyder paa at han, som da kun var fuldmægtig, allerede paa det tidspunkt maa ha tjent sig endel penge. Han var med i bankens forstanderskap 1844/48 og medlem af decisionskomiteen i 1848/49. Som sakfører i Skien kastet han sig ind i skogspekulationer og hadde i sin tid store skogejendomme. Det gik imidlertid galt med spekulationene, og da sygdom kom til, tapte han sine penge. I

ovennævnte beretning findes der et vakkert bilde av ham.

Garlov B. blev som sakforer i Skien 17de mars 1850 gift med *Hanna Aalborg*, som beskrives som en meget »noie« dame; hun var født 13de oktober 1831 og døde 17de oktober 1866. Hendes forældre var lensmand i Saude, Telemarken, *Christen Aalborg* og hustru *Karen Fredrikke Wilhelmine*, f. *Poppe*.¹⁾)

Garlov B. og hustru efterlot sig 3 barn:

Anna Sofia, født 24de januar 1851, ugift, lærerinde i Oslo, endnu (oktober 1926) i live, og bosat sammested. Under besøk derinde har jeg en enkel gang avlagt hende en visit. Hun gav indtryk av at være en meget intelligent og interesseret dame, hadde i sine yngre dage været en ivrig turist og var meget bereist i vort land.

¹⁾) Familiepapirer nr. 17.

Fredrik Vilhelm, født 20de mars 1853, død i Porsgrund 21de juni 1895, skibsører.

Hans Blom, født 30te august 1855, død paa sjøen 3dje januar 1906, styrmand.

Tante Birgitte korresponderede med sin bror og var ogsaa paa besøk hos ham og hustru, derimot var der ingen forbindelse mellem bedstefar og ham.

Mine oldeforældres ældste barn var

Johan Henrik Bollmann (IV)

der som nr. 4 i rækken, fortsatte slekten og blev *min bedstefar*. Han var født 11te april 1810 og døde 6te januar 1894, begravet 11te januar paa Grønneviken.

Efter sin mors død kom han i huset hos sin slegting *Claus Grip*, født 1785, død 30te mai 1845, gift med *Bergithe Tausan*.

Grip var olbrygger og ejet desuden mælteri og braendevinsbrænderi beliggende i Kong Oscars gate, skraas over Tanks skole, en eiendom som strakte sig helt op til Lille Øvregate. Han var i sin tid en meget rik mand, men gik senere fallit, hvorved min bedstefars penge efter sigende ogsaa gik tapt, endskjont det fremgaar av tinglæsningsprotokollene for 1832, at han (min bedstefar) hadde pant i en del losøre og effekter samt i »afgrøden og det da indhostede korn og potatos paa Mandsværket«, likesom han ved kontrakt var overdraget bruken av denne gaard for 1 aar. Grip hadde nemlig kjøpt *Paddemyren* ovenfor Landaas, som han dyrket op til en fin gaard og gav navnet »Mandsværket«, hvorfor han i 1826 blev tilkjendt »Det nyttige Selskabs« solvmedalje. Her blev min bedstefar opdraget, og senere i livet blev hans kjæreste samtaaleemne hans oplevelser fra den tiå, han bodde der. Han fortalte da om gaarden og gaardsdriften og alle de dyr av forskjellig slags som Grip holdt, og aldrig glemte han at nævne, at han hadde sin egen ridehest! Imidlertid, fremtiden artet sig ikke for ham, saaledes som hans barndoms- og ungdomsdage tegnet. Skjæbnen vilde det saa, at hans livsstilling blev at være kontorist ved det herværende justiskontor og som ældre mand, nemlig den 1ste november 1878, 68 aar gammel, blev han rammet av hjerneslag, som for resten av hans liv gjorde ham lam paa hele venstre side, bandt ham til et stillesittende liv og vanskeliggjorde ham talens bruk. Han var imidlertid av naturen velsignet med et godt humor, som selv paa hans gamle dage, da han var helt invalid, ofte slog igjennem. Jeg husker saa tydelig fra mine tidlige guttedage det liv og den munterhet, som fulgte ham, naar han kom ut til os paa Strandgaten i mine forældres tid. Og naar han og onkel Otto (adjunkt Proys, min mors bror) slog sig sammen, særlig i juleselskapene, da stod glæden og moroen høit i taket.

Efter tante Annes beskrivelse maa han ogsaa ha været en haardfør kar. Han gik saaledes aldrig med underbenklær, selv ikke om vinteren. Han var ivrig til at

gaa og i den tid hans svoger, lensmand Kolderup, bodde i Strandvik, stod turen flere gange om sommeren op til ham. Min bedstefar gik da hjemmefra om kvelden, tok den gamle vei over Haukeland, Natland, Sandalen, Hatlestadbakkene o. s. v. til Os og gik hele natten. Kanske stoppet han et par timers tid hos kjendtfolk paa Sandven eller paa en av de andre gaardene ved Kallandsvandet for at faa sig en liten blund, men saa var det paa'an igjen. Fra Os eller Hatvik var det baat-skyss til Fuse og saa over fjeldet til Strandvik. Han var ogsaa efter alt hvad jeg saa og senere har hørt om ham en likefrem og folkelig kar. Befolkningen paa gaardene om Kallandsvandet f. eks. var hans gode venner, og han hadde vel altid

Johan Henrik Bollmann (IV).

Petrike Margarethe Bollmann, født Kolderup.

litt traktement med til dem. Hans lærke, en liten flaske av grønlig glas med det norske vaaben paa, eier jeg nu. Han var desuten gode venner med folk i nabologet og særlig stod han paa god fot med sonnene til *enkemadame Mjelde*, i hvis hus han og min bedstemor bodde i over 30 aar. Den ene av sonnene het Andreas og var den han nærmest hadde et godt oie til. Forovrig var min bedstefars omgangsvenner i ungdomsdagene hans søskende Mathias Ræmisch (se side 13) og *Christian Hess*. Denne sidste var bodker og bodde og hadde sit verksted i nærheten av Wesenbergsmuget. Der færdedes *skuespiller Garmann* meget og sat paa verkstedet og diverterte mesteren og hans svende med sine mangfoldige historier.

Min bedstefar var en stor ynder av tobak, baade i form av skraa- og røketobak. Selv efterat han var blit syk, sat han hele eftermiddagen og stuok paa sure snadder, som tante Anne fra tid til anden, naar de blev altfor tætte og umulige, maatte

gjore ren for ham, og den bedste gave man kunde gi ham var en pakke tobak. Han var meget glad i blomster, og om vaaren maatte han altid faa de første smørblomstene ind til sig i et glas.

Min bedstemor het **Petrike Margarethe Kolderup**, født 16de november 1814 og død 24de juni 1889, begravet 28de juni paa Møllendal. Hendes forældre var gesel og senere pakhusforvalter paa toldboden **Carl Frederik Kolderup**, død septbr. 1840, og **Anne Marie**, født **Berg**, død januar 1879, begravet 17de januar. (Berg var skibskaptein og gift med en adelig engelsk dame, født Huntington¹⁾). Disse hadde foruten min bedstemor 5 barn, nemlig:

Lensmand Johan Berg Kolderup (onkel Jan). Carl Kolderup, (fætter Carl) ungdomsbillede.

Johan Berg K., født 11te juni 1817, død 25de september 1892, lensmand først i Strandvik, Fuse prestegjeld, og senere i Askoen og Aarstad. I sin sidste stilling ejet han hus og bodde paa Kronstad. Han var en stor kar, jovial og hyggelig og snil med os barn, som kaldte ham *onkel Jan* og holdt meget av ham. Hans hus med den store have, hvor der var en masse bærbusker, var et samlingssted for familien, og man blev altid gjestfrit mottat og vel traktert. Skulde man derop gik man som regel ind paa Lungegaardskaien og tok »Fløtt« derfra over begge Lungegaardsvandene til Strommen, eller man tok en af de smaa dampere, som gik der. Onkel Jan avla stadig besøk hos mine bedsteforældre og i mine forældres hus og der var altid stor stas, naar »Lensmanen« kom.

¹⁾ Meddelelse fra tante Anne.

Et av mine sidste besøk (kanske det sidste) hos ham var høsten 1891. Da var han syk, men det var det samme, vi måtte bli der til aftens, og jeg husker endnu den saftige bif, vi blev traktert med og saa ol og dram til. Hans hustru het *Bertha Tvedt*, født *Fotland* (tante Berthe), død januar 1881, begr. 18de januar, og deres eneste barn var *Carl K. (fætter Carl)*, først kjøbmand, senere bokholder i Hypotekbanken her i Bergen. Han forærte mig efter farens død en av hans sølvbeslagne mørskumspiper, hvorav lensmannen hadde en hel liten samling, og da fætter C. døde fikk jeg av hans hustru *Minka*, født *Behrens*, et sølv askebæger, som hadde tilhørt faren. Fætter C. var en stille beskeden mand, som hadde sterkt slektsfølelse, og som jeg holdt meget av. Han døde i januar 1921, begr. 26de januar.

Carl Fredrik K., skibskaptein, emigrerte til Amerika. Kom senere hjem igjen og var her $\frac{1}{2}$ aars tid, men var da syk. Reiste etter tilbake til Statene, hvor hans hustru bodde, men drog etter en tids forlop igjen til sjøs og senere hørte man intet mer fra ham.

Gidske Marie K. (tante Gidske) styrte huset for sin bror lensmannen. Hun var som de andre av familien et snilt og godt menneske, som stadig besøkte os. Lensmannen hadde sikret hende en livrente, som hun levde av etter hans død. Hun døde i januar 1897 og ble gravlagt 1ste februar.

Peter Markus K. var kjøbmand og indehaver av en av byens største vin- og glastoiforretninger, som fremdeles fortsattes under navn: Peter M. Kolderup og nu indehaves av hans son og sonneson. Han eiet huset nr. 60, Strandgaten, som strakte seg helt opp til Lille Markevei, og som fremdeles eies av firmaet. Han var meget musikalsk interessert og et fremtrædende medlem av den da i Bergen kjendte sangkvartet »Concordia«. Ogsaa han førte et gjestfrit hus, men paa grund av uoverensstemmelse mellem min far og ham hadde vi i mine forældres tid ingen omgang. Han besøkte imidlertid stadig mine bedsteforældre og var sammen med lensmannen mine bedsteforældre en god støtte, da min far var død og bedstefar var blit arbeidsudygtig. Han døde i juli 1894, gravlagt 12te juli.

Han var gift med *Didrikke (Rikke) Behrens*, død april 1892, gravlagt 13de april. Av deres barn lever nu kun *C. Fred. K.* (nu sammen med sin son indehaver av firmaet), *Thomas K.*, norsk konsul i Seattle, og datteren *Hildur*, ogsaa i Amerika og gift der.

Thomas K. var en tid i guttedagene en av mine nærmeste omgangsvenner. Vi var jevnaldrende, men temmelig forskjellige av natur. Allikevel kom vi godt overens, iallefald naar vi ikke netop konkurrerte om vore smaa venindres gunst, for da kunde der jo av og til opstaar rivninger. Jeg blev altid invitert til de barneballer, som det Koldrupske hus næsten hver jul gav for barnene og deres venner, og nogen av mine bedste erindringer fra guttedagenes selskabelige omgang skriver sig derfra.

Nils Crispinus K. var skrædder og hadde i sine unge dage »vandret paa

sit haandverk» i utlandet. Han var hoi og slank og hadde været en glad sjæl og hvad tante Anne, fra hvem jeg har disse oplysninger, kalder for en »flottenfeier«. Hans hustru, *Mine*, født *Olsen*, var ham en god støtte, og hjalp ham trut og godt i hans profession. Deres son er *professor* og direktør ved Bergens Museum *Carl Fred. K.* Datteren *Anna* er ansat i firmaet Peter M. Kolderup.

»Skrædderen« som han til dagligdags gik under navn av i familiekredsen, var som de andre en hyggelig og snil mand, som stod paa god fot med alle familiens medlemmer — det vil si, naar han ikke forkippet eller forskar de klær som han skulde sy for dem, for da var hundrede og et ute! Til min bedstemor kom han jevnlig for at slaa av en passiar og gjøre hende delagtig i sine sorger av forskjellig art, hvilke i aarenes løp vistnok ikke var saa faa.

Mine bedsteforældre blev gift 27de novbr. 1835. Min bedstemor var da 21 aar. Gjennem over 30 aar av sit egteskap bodde de paa »Grunen« (Grunden) i »Kattesmuget« ved Øvregaten i kjelderhandler og senere hans enke madame *Mjeldes* hus. Der døde de ogsaa begge to. Huset var overmaade gammeldags. Det var saaledes forst i 1880-aarene, at der blev anskaffet komfur i kjokkenet og indlagt vand. Til denne tid hadde de brukt grue og maatte hente vand fra et offentlig »spring«, som stod næsten helt oppe ved Wesenbergsmuget. Paa »pladsen« stod en »regnevandstonde«, hvis indhold de brukte til vask og lignende. Huset var paa 1 etage med gavl, nede bodde mine bedsteforældre, oppe *Mjeldes*. Midt paa huset var gatedoren til mine bedsteforældres leilighet. Kom man ind i gangen laa paa hoire side et litet værelse med 1 fag vindu, som man til hverdags opholdt sig i. Paa venstre side laa »bedste-stuen« med 2 vinduer frem til »Grunen« og et vindu vendende nedover smuget. Fra dette kunde man altsaa se ned til Øvregaten, og her sat min bedstefar hver 17de mai, efterat han hadde faat slag, og saa paa »processionen«, naar den gik utover. Bak denne stue var der et sengekammer, som ogsaa hadde utgang til kjokkenet, men det hadde intet direkte vindu til gaten eller »pladsen« og ingen ovn og var derfor meget koldt. Ret ind for gangen i husets dybderetning laa det store kolde kjokken med vindu og dor til »pladsen«, og med spisekammer og dor ut til de ytre rum. Der var forovrig trivelig at bo og for os barn var det et rent eldorado, naar vi kom paa besøk og fik leke med de andre barn paa »Grunen«, klatre og »spille klink« i det fjeld som hævet sig paa pladsens østside.

Min bedstemor var en meget omsorgsfuld og dygtig kone, som opdrog sine barn med kærlighed og bestemthed og styrte sit hus med fast haand. Indtægtene var imidlertid smaa, saa der maatte leves overmaade noisomt, men altid hadde hun like til sine sidste dage en »skilling« til os barn, naar vi besøkte hende. Herav kom det vel, sammen med bedstefars mangeaarige sygdom, at vi saa op til hende, som den der var familiens egentlige hode og hadde alle traader i sin haand om end

hun var noksaa klæk av helbred og i sit lange liv ofte syklig. Hun var til det yderste pertentlig i sit hus og med sin klædedragt og der fandtes ikke stov eller uorden, hverken her eller der. Hun gik altid med »hodekappe«, og skulde hun ut til nogen, hadde hun efter den tids skik altid »besøk-hodetye« med sig i den dertil brukelige pose.

Til at hjælpe paa de smaa indtægter med hadde mine bedsteforældre av og til faste logerende. Saaledes boede fætter Carl (side 24) hos dem i den tid han gik paa skole i Bergen. Endvidere i mine tidlige guttedage en *Joachim Krüger*, senere saavidt jeg husker sorenskriver i Telemarken. Han logerte hos dem, like til han som gymnasiast reiste til Oslo for at ta artium ved Universitetet. Fra mine senere guttedage erindrer jeg en *Johan Hauge*, son av lensmand Hauge i Strandvik, som, saavidt jeg vet, nu er gaardbruker ved Stavanger. Alle trivdes de godt under min bedstemors styre og stel og var gode venner med bedstefar.

Mine bedsteforældre hadde 6 barn. De var:

1. **Johan Henrik B.**
2. **Carl B.**, formodentlig opkaldt efter sin morfar.
3. **Claus Døscher Grip B.**, opkaldt efter sin fars slegtning.
4. **Anne Marie Kolderup B.**, opkaldt efter sin mormor.
5. **Anne Marie Kolderup B.**, —»—
6. **Jan Bergh B.**, opkaldt efter sin onkel (onkel Jan).

Av disse døde nr. 2, 3 og 4 som ganske smaa. Nr. 6 druknet i en brønd ogsaa som liten. Nr. 5 er *Tante Anne*, som er ugift og endnu lever, og nr. 1 er min far.

Tante Anne er født 16de desember 1849, kom i 3-aarsalderen i huset hos sin onkel lensmand Kolderup (onkel Jan), dengang i Strandvik i Fose, hvor hun blev opdraget sammen med hans son, fætter Carl (se side 24), indtil hun 1860 kom tilbage til sine forældre i Bergen. Hun gjennemgik saa »det borgerlige pigeinstitut« og blev konfirmert 28de april 1867 i Korskirken av pastor Grieg. Senere gjennemgik hun frk. Wiborgs »skraderskole«. Forøvrig blev hun boende hjemme hos sine forældre indtil deres død, idet hun pleiet og passet dem og delvis styrtet huset for dem. Efterat min bedstefar var blevet arbeidsudygtig, utførte hun ogsaa endel av det skriwearbeide, han hadde hat for offentlige kontorer, saaledes særlig for Aarstad lensmandskontor, hvor hun ogsaa tilslut efter forældrenes død fik fast ansættelse under lensmændene *Jørgensen* og *Svendsen*. Efterat hun sluttet der, har hun ikke hat noget bestemt arbeide og flyttet i 1917 for godt sammen med os, da vort nye hus paa Storhaugen var færdig.

Tante Anne har alle dage hat en noget forsagt natur. Hun fortæller selv, at hun som barn hadde vanskelig for at slutte sig til andre og delta i deres lek, og om vinteren fros hun altid. I de aar hun var i Strandvik sluttet hun og fætter Carl

sig nært sammen — ogsaa han var en meget tilbakeholdende natur — og de fortsatte sit inderlige venskap fra barneaarene til sidste stund.

Hendes helbred har gjennem aarene været noget vakkende og den kan vel neppe siges at ha været sterkt. Selv ynder hun at fortælle, at hun altid har været svakelig, men det er neppe det rette uttryk. Hun er nu over 76 år og holder sig godt, saa særlig svak kan hun ikke ha været. Men hvad der nu end kan siges om hendes legemlige utstyr — sine aandelige evner har hun ikke ha grund at klage paa. Interessert, vaaken og gløg har hun altid været, og om hende kan det med rette siges, at det stille vand har den dype grund. Under et rolig og beskedent ydre følger hun med i alt hvad der foregaar og sker rundt om hende, og hun har en ganske ualmindelig god hukommelse. Hun forbløffer os derfor stadig med hvad hun husker og hvad hun vet, og det gir stadig anledning til munterhet, naar vi sætter fingeren paa hendes viden og jeg siger til hende: Tante Anne, du er et farlig menneske!

Hun har i de senere aar tapt meget av sit syn. Paa det ene øie ser hun slet intet og paa det andet er ogsaa synsevnen betydelig reducert.

Sit gode humør har hun imidlertid beholdt, og fortælles der en god historie, saa kan hun endnu le saa hun graater. Hun har altid været meget glad i at spille kort, og vilde vistnok endnu gjerne være med, men hendes reducerede syn gjør det vanskelig for hendes medspillende, saa nu maa hun gi avkald paa »at sitte oppe og spille kort og drikke toddy til langt paa nat« som vi spøkende siger til hende. I hele vor omgang gaar hun kun under navnet tante Anne.

Mine bedsteforældres ældste barn var

Johan Henrik Bollmann (V)

Han var nr. 5 i slegtens ubrudte linie og blev *min far*. Han var født 5te februar 1836, døde 27de november og blev begravet 2den desember 1876 paa Møllendal begravelsesplads. Han gjennemgik den kjendte Laadings »Borgerskole« i Klostret og kom som ung mand i sin onkel Peter M. Kolderups forretning paa Strandgaten. Den 15de april 1872 begyndte han egen glas- og stentoihandel i Johannessen A. S.'s eiendom i Strandgaten, 2det hus utenfor Sundts daværende forretningslokale.

Anne Marie Kolderup Bollmann
(tante Anne).

Min far var en hoi, vakker kar, men neppe sterke. Han døde av vand i lungen, kun 40 aar gammel. Han hadde, saavidt jeg kan forstaa, i sin ungdom sterke kunstneriske og literære interesser. Han subskriberte saaledes bl. a. paa det av Bjørnson sidst i 1860 og begyndelsen af 1870-aarene utgivne »Norsk Folkeblad« og kjøpte ikke faa boker i en tid, hvor bokindkjøp nærmest blev betragtet som luksus og var en helt uvanlig affære for folk flest. Han hadde en meget vakker sangstemme, og min gamle sanglærer, *cantor Wilhelm Harloff*, fortalte mig ofte, at min far i sin tid hadde den bedste tenor i Bergen. I de dage dyrket man kvartetsangen

meget mere end nu. Som man nu har klubber av forskjellig selskabelig art, hadde man den gang kvartetter, som holdt sine ukentlige møter efter tur i de forskjellige medlemmers hjem. Min fars kvartet het »Wilhelm«, opkaldt efter sin instruktør Wilhelm Harloff, og av den eier jeg et usedvanlig vakkert daguerotypi, som Harloff ved en anledning blev overrakt av medlemmerne, og som efter hans død blev forært mig af hans son ingenør *Hans Harloff*.

Min far næret ogsaa en sterk interesse for teater og optraadte av og til selv som dilettant ved forestillinger i veldædig øiemed. Han spilte saaledes bl. a. Nordal i »Til Sæters« paa det gamle teater, og tante Anne har fortalt mig, at han den gang alvorlig tænkte paa at gaa til scenen for godt, men opgav det, da hans mor satte sig derimot. Han var glad i naturen og var i sine yngre dage en flittig fotgjænger, om end man den tid ikke dyrket turistsporten saaledes som nu. Sammen

med sine kvartekamerater drog han om vaaren og sommeren paa sondagsturer, ikke sjeldent forlot de byen allerede lørdagskvelden og overnattet et eller andet steds i omegnen. Vanlige turer var over Borgeskaret til Haukeland eller over Kollstien til Heldal. Saa sang de sine sange og ofte hadde en eller anden av dem et horn eller en kornet med, som frisket op med sine glade toner. Av og til i sommerens løp drog han ogsaa til Strandvik til onkel Jan samme vei og paa samme maate som sin far.

Fra mine guttedage hjemme staar endnu klart for mig sommerens aarlige kjøretur rundt Fane. Man bodde ikke »paa landet« den gang som nu, iallfald gjorde ikke vi det, men jeg tror ikke at nutidens barn fryder sig saaledes over en hel feries sommerophold som min soster og jeg gjorde over hin berømmelige kjøretur. Vognen blev som regel bestilt hos vognmand Helge Johannessen i Kong

Johan Henrik Bollmann (V),
som konfirmant.

Oskars gate, og saa drog vi da avsted tidlig en sondags morgen, mens Strandgaten endnu laa øde og tom, med bommer og kurver fyldt med alt hvad hjertet kunde begjære. Min far var altid da i særstegn godt humør, og naar vi utpaa kvelden kom tilbake med hestene og vognen prydet med grønne grener og blomster (særlig gjorde rævebjeldens sig godt), var vi alle blit et godt og kjært minde rikere for livet — ikke mindst jeg som fik lov at sitte paa bukken og følte mig som den der egentlig styrte hele greien! Paa en saadan tur husker jeg at jeg besokte Fanekirken

Kjøbmand Johan Henrik Bollmann (V).

Maren Jensine Bollmann, født Proys.

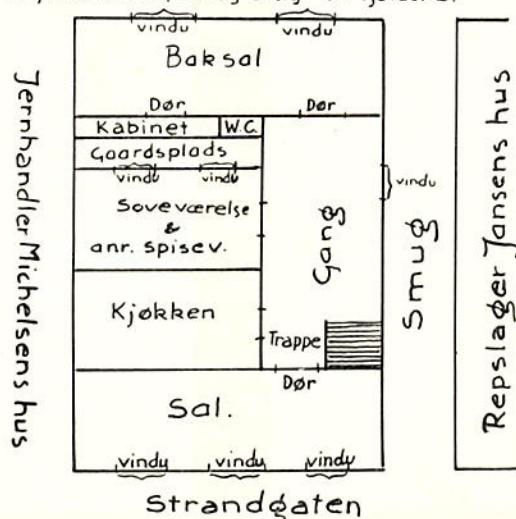
for første gang. Kirken hadde da nylig fått sin nye altertavle, malt av Askevold, og som den kunstinteresserte mand han var, fik min far fat i nøklen til kirken, hvor vi da besaa kunstverket.

Var det ellers godt veir om søndagen hændte det ikke sjeldent, at min far fik en »flotmand« ved Muren at ro os ut til Gravdal eller til Laxevaag, som da endnu var for »landet« at regne, eller tok os med en tur til Strommen til onkel Jan. I det hele gjorde min far, saa længe han levde, vor barndom saa lys og lykkelig, som han formaadde, og vort hjem saa vakkert og godt og lunt, som nogen kunde faa det — *ære være ham før det!*

Mine forældre bodde først hos skipper Mortensen i Starvhusgaten, hvor de fik

sin førstefodte. Senere flyttet de til »Kalosche-Bonge« i Vaskeelvsgaten, hvor de hadde 2den etage, mens Bonge selv bodde i 1ste og hadde verksted samme sted. Derfra skriver sig mine første barndomserindringer. Da min far startet sit eget firma flyttet vi til Strandgaten, samme hus hvor forretningen hadde lokale. Butikken med bakværelse var i 1ste, beboelsesleiligheten i 2den etage. Denne sidste bestod af en stor »sal« i husets bredde med 3 fag vinduer frem til Strandgaten. Bak denne kjøkken, saa et stort soveværelse som ogsaa en tid blev benyttet til spiseværelse, saa nok et værelse med kabinet, beliggende i en slags bakbygning, lyst og let og med deilig utsikt til Vaagen og fjeldene. Bekvemmelighetens grundflate og anordning saa omtrent saaledes ut:

Mot øst til sjøboderne, hopen og utsigt til Fjeldene.

Forholdene i tegningen er naturligvis ikke noiagtige, men anordningen er riktig. Paa baksalen døde baade min mor og far.

Min far hadde i sine ungkarsdage mange venner, men fra den tid jeg kan erindre var familien omtrent vor eneste omgang. Den var imidlertid noksaa stor. Foruten mine bedsteforældre og tante Anne kom regelmæssig til os alle Koldrup-pene, undtagen onkel Peter, og saa min mors slekt, Proysene. Der var et godt forhold inden slekten. »Besok« hadde vi om sondagen, idet min far om hverdagene var optat i butikken til langt paa kveld, som skik og bruk var i den tid. I julen hadde vi juleselskap, hvor det gik lystig for sig med gnavspil og knaldbonbons. Gevinstene til gnavspillet hentet min far op fra butikken og de var altid vakre. I »julebesøket« var hele familien samlet.

Min far var en en kjærlig son, hvis forhold til sine forældre var varm og udelt hengivenhet. Han besøkte dem stadig, både sondag og hverdag, og sendte dem ret som det var gaver av forskjellig slags. Saaledes om høsten, naar der blev indkjøpt »smaler« blev der altid sendt et par »beist« op til »Kattesmuget«.

Han efterlot sig en hel række dagbøker, som er i min besiddelse, og som i al sin enkelhet gir et godt indblik i den tids forhold, og hvorledes unge folk den gang hadde det.

Han deltok, saavidt jeg vet, ikke i det offentlige liv, som i de dage naturligvis

Anne Sophie Prøys, født Scholdborg.

Gerhardine Prøys (tante Dina).

heller ikke var saa utviklet som nu, hans interesser laa andetsteds, og hans formesomstændigheter tillot ham ikke at ofre sin arbeidskraft utenfor sin forretning.

Min mor het Maren Jensine Prøys. Hun var født 22de mai 1835, døde 17de september og blev begravet 22de september 1873. Hendes forældre var *skolelærer Magnus Prøys*, født 1785, død 18de juni 1835, og *Anne Sophie*, født *Scholdborg*, død september 1872, begravet 25de september¹⁾.

Om min mormor har jeg en svak erindring, idet jeg husker at jeg sammen med min mor besøkte hende i hendes hjem paa Engen, et eller to huse ovenfor den gamle, senere nedbrændte Kunstforening paa Engens østside, altsaa et av de smaa spids-gavlede huse, som i sin tid eiedes av *kontorchef Osenbroch*. Hun var da meget gammel.

¹⁾ Se familiepapirer nr. 66/67.

Min mor hadde 4 søskende:

Hanna P., tante *Hanne*, ugift, død omkring 1907 i Oslo i en hoi alder. Hun bodde i mange aar sammen med og hos enkefuru *Seielstad*. Efter hendes død fik hun plads i hjemmet for ældre damer paa Louisenberg. Der besøkte jeg hende i 1905.

Mathilde P., tante *Thilda*, gift med overretssakforer *Hanåberg* i Oslo. De hadde to døtre, *Magnhild* og *Aagot*, som begge er døde. Under mine første Oslo-besøk i 80-aarene avla jeg dem flere visitter. Ogsaa tante Thilda bodde i sine sidste leveaar paa Louisenberg, hvor jeg ogsaa besøkte hende i 1905. Hun var da temmelig svækket, særlig var det gaat tilbake aandelig, og hun døde snart efter.

Gehardine P., tante *Dina*, født 15de september 1827, død 15de oktober 1895. Efter min mors død styrte hun en tid huset for min far og levde senere av et legat, stort kr. 400 aarlig, hun hadde faat. Hun næret en varm, ja rent ut lidenskabelig kjærlighet til Sofie og mig, særlig kanskje til mig, hvem hun hadde pleiet i spædbarnsaarene. Hun førte et meget ensomt liv — de eneste hun kom til var til hendes brors, adjunkt Proys' hustru og barn, og senere, da jeg giftet mig, naturligvis til os. Hun var ofte bitter av sind paa grund av mange slags motgang i aarenes løp og den ensomhet hun levet i, men hvorledes end livet og omstændigheterne artet sig for hende, hendes forhold til os og den godhet hun næret for os var altid den samme. Hun kunde naturligvis ikke gjøre mange spræl for de 400 kr., hun aarlig hadde at leve av, ja folk nu for tiden vil umulig kunne forstaa, at det i det hele tat ikke gik an at leve for denne sum, men allikevel, hun hadde regelmæssig en »5-oring« eller »ti-oring« tilovers for os og noget at traktere med, naar vi besøkte hende. Likeledes fandt hun altid utkomme til jule- og geburtsdagsgaver til os, og ved siden av alt dette kunde hun endnu sætte noget i banken »til sin begravelse«, noget som folk av den gamle, gode skole altid satte sin ære i at ha. Jeg har opbevart hendes skriftlige »sidste vilje«, som er et helt rorende vidnesbyrd om et menneske, som har hat mange tunge timer og bitre erindringer, men ogsaa om en kjærlighet til sine, som ganske sikkert er sjeldent. Til hygge og glæde i sin ensomhet hadde hun altid mange blomster og planter, som hun intresseret stelte med og næret en sterk kjærlighet til. Desuten holdt hun altid en eller flere kanarifugle, som med sin sang bragte litt avveksling ind i hendes stille liv. Et av hendes ønsker var, at hun engang kunde faa sig en liten spilledaase, men saadanne var tidligere forholdsvis dyre, og hun fik aldri raad, syntes hun, til at anskaffe sig en og heller ikke jeg hadde i de tider anledning at kjøpe hende en.

Jeg avla hende i mange aar daglige besøk og selv efterat jeg var blit gift gik jeg regelmæssig til hende. Hver lørdag eftermiddag var det fast takst at hun trakerte med tebrod, $\frac{1}{2}$ ol og en cigar. Disse besøk satte hun meget pris paa, og hun hadde vænnet sig saa til dem, at hun blev ganske urolig, hvis jeg en enkel dag blev borte. Hun deltok i vore glæder og sorger, kanskje endog intensere end vi selv

gjorde det, og vor skjæbne hvilte ganske sikkert tungt paa hende mangen gang. Hun døde av en betændelse i hjernen, som gjorde hende lam paa den ene side.

Otto Lemmich Prøys, onkel *Otto*, født 7de oktober 1825, dod mars 1877, begravet 26de mars. Han var adjunkt ved Bergens Katedralskole og anset som en meget dygtig lærer. Hans hovedfag var sprog. Imidlertid led han under en del skrøpeligheter, som gjorde at han ikke kom til at spille den rolle, som hans dygtighet kunde betinge. Han var dertil meget streng med sine elever og kunde ikke siges at være populær. Allikevel er der fremdeles mange ældre borgere i vor by, som har beholdt adjunkt Prøys i velvillig erindring fra den tid han med spanskrøret i haanden plugget fransk og engelsk ind i dem, man tok ikke en omgang med røret eller en kraftig »lusing« saa alvorlig som nu, og bra var det. Jeg husker ham godt om end jeg aldrig kom i et særlig intimt forhold til ham.

Han var gift med *Margrethe Sevrine Bjelke* (tante Grethe), av den kjendte Bjelkeslegt, født 18de desember 1826 (?) i Gran paa Hadeland, død i Bergen 31te januar 1907, en elskelig, fin dame, noget av en »Ma»-type. De hadde 4 barn:

Alf, født 24de januar 1857, kontormand i Bergen, hvor han endnu lever, ugift, *Astrid*, født 23de august 1855, enke efter skolebestyrer *Lund*, Horten, *Ragnvald*, født 2den desember 1859, først bestemt til sjømand, senere forretningsmand, nu i Oslo, gift med frk. Divert Andahl, 1 barn, og *Gerda*, født 11te september 1863, død som ugift i Bergen 17de juni 1922.

Til min fars dod hadde vi en nær omgang med alle disse, som jeg ogsaa senere, baade som gut og voksen, har følt mig sterkt knyttet til. Det var ikke saa faa »skillinger« som i guttedagene, særlig til 17de mai, vanket hos mine fætttere, som da allerede var i forretning og tjente penge, og tante Grethe hadde altid kaker eller andet godt at traktere med. Til hver jul bakte hun saaledes »fattigmand« efter god gammel østlandsk skik — en kakesort som den gang ikke bruktes i Bergen.

Min mor var den femte av søskendene, og blev gift med min far 7de november 1806. For hun blev gift, var hun lærerinde paa *institutbestyrer Waages* do-

Adjunkt Otto Lemmich Prøys (onkel Otto).
Efter en originaltegning fra 1847 av senere assessor i Bergen,
Christie.

stummeskole sammen med bl. a. frk. *Christiane Rein* (tante *Janne*), som blev hendes veninde for livet. Jeg var kun 5 aar, da hun dode, og har derfor ikke mange personlige erindringer om hende. Disse indskrænker sig desværre til de faa og enkelte episoder, som har været af den art, at de har præget sig dypere i barne-sindet. Jeg husker saaledes en søndag eftermiddag vi var ute og spaserte. Jeg hadde faat en ny lysegraa frakke, som jeg var meget stolt af, og solende mig i egen selbeundring ante jeg fred og ingen fare, da jeg naturligvis faldt og fik en stor flek paa eller kanske det var revne i frakken. Ulykken hændte i Stømgaten utenfor Riebers stenhuggeri og var en kilde til stor sorg baade for min mor og mig selv. Jeg husker ogsaa en julafoten vi sat oppe og ventet paa far, som efter den tids skik hadde butikken aapen til kl. 11. Jeg ser hende tydelig sitte ved spillebordet vort, som var placert til venstre i stuen, naar vi kom ind, og gi os »godter« og lov at faa en »presang« mens vi ventet — resten skulde ligge til far kom op. Saa husker jeg, da hun laa paa sit sidste inde i bakstuen paa Strandgaten. Jeg var inde for at hilse paa hende og saa henvendte hun et par kjærlige ord til mig. Det var de sidste ord jeg hørte fra hende og den sidste gang jeg saa hende i live. Saa husker jeg endelig hendes begravelse, som foregik fra butikken, i likhet med fars begravelse nogen aar senere, salmesangen, alle de alvorlige mennesker, min far, som tok mig ved haanden, og hvorledes jeg sammen med ham fulgte efter kisten til Assistens-kirkegaarden ved Stadsposten, hvor hun blev begravet. (Da et stykke av denne kirkegaard for en del aar siden blev ekspropriet til bruk for jernbanen, blev hendes kiste flyttet dertil, hvor graven nu findes. Oprindelig laa denne i den nordvestlige del).

Min mor er beskrevet mig som en hoi, statelig dame, der hadde et godt humor, et livlig gemt og en hoi klingende latter. Hun hadde en tid kort, krøllet haar som klædde hende udmerket. Hun gik i slekten under kjælenavnet *Sine* og var avholdt av alle. Hun døde paa barselseng, da hendes femte barn kom til verden.

Efter min mors død styrte tante *Dina* (side 32) som for meddelt huset for far en kort tid, hvorefter frk. *Birgitte Jæger* blev ansat som bestyrerinde og forblev som saadan indtil paasken 1877, da vort hjem blev oplost. Hun var en ostlandsdame, dygtig og samvittighetsfuld og fyldte godt sin ikke lette stilling som husmor og som pleiemor for os barn. Vi holdt derfor af hende og har altid beholdt hende i venlig erindring. Mange aar senere styrte hun huset for en fætter af sig som var prest i Lierne, N. Trondhjems fylke, og derefter i Hurdalen.

Far og mor hadde 5 barn. De var:

1. **Anne Sofie**, opkaldt efter mormor.
2. **Petrikk Margarethe**, opkaldt efter farmor.
3. **Johan Henrik**, opkaldt efter farfar og far.
4. **Anne Sofie Proys**, opkaldt efter mormor.
5. **Maren Jensine**, opkaldt efter mor.

De to første var tvillinger og døde et par dage efter fødselen. Den sidste kom til verden da mor døde. Hun levet bare vel et aars tid. Jeg husker hende trippel omkring paa gulvet i stuene hjemme og rope paa »tante Jæ«, som hun kaldte frk. Jæger. Saa var der bare Sofie og jeg igjen, og da far døde 27de november 1876, blev vi forældreløse, Sofie vel 6 aar og jeg vel 8. Far efterlot sig ingen midler, og da heller ingen anden av vor slekt var i den stilling, at de saa sig istand til at paata sig vor opdragelse og utdannelse, maatte vi sokes anbragt hos fremmede, der vilde ta os til sig uten nogen godtgjorelse. Saaledes kom vi i huset hos kjøbmand *Johan Cordt Harmens jr.* og frue *Marie*, født *Kootter*, og blev optat i deres familie.

Harmens, født 28de desember 1837, død 17de oktober 1916, var av den kjendte bergenske slekt av dette navn. Hans forældre var *Georg Harmens* og hustru *Gertrude*, født *Krohn*, av den kjendte Krohneslekt. De bodde øverst i Dræggen i et hvitt to-etasges hus med stor borregaard fremfor. Bak huset var der en meget stor have som grænset til Koengen ved Bergenhus.

Min pleifar var en alvorlig, meget streng herre, religiøs, noisom og spartansk i livsopfatning og fordringer til livet. Nedstammende fra en slekt av forretningsfolk i generationer var han selv forretningsmand og det ut i fingerspidsene. Han drev nordlandsforretning i Bellgaarden paa Tyskebryggen, hvor han eiet stue, og nød megen anseelse og respekt for sin dygtighet og sin urædde og selvstændige maate at optræde paa, men kan ikke siges at ha været hvad man kalder populær. Han indehadde forskjellige offentlige stillinger, men hans interesse var i aldeles overveiende grad knyttet til hans forretning. Han var et arbeidsmenneske av de sjeldne med sterke krav til sig selv, tidlig oppe og tidlig i seng. Han var avholdt av sine underordnede som i hans bedrift gjennemgik en streng, men god skole. Harmens-slechten hadde ord paa sig for at være sparsom og meget noe paa skillingen, og dette karaktertræk hadde ogsaa min pleifar. Imidlertid vidste de som kjendte ham, at han hadde et varmt hjertelag, og jeg vet at han i stilhet gjorde meget godt — det var ikke faa han hadde hjulpet i en vanskelig situation. Han hadde megen interesse for blomster og planter og stelte selv sin have baade i byen og paa landstedet paa Hornæs. Han var i det hele tat et værdifuldt menneske — som man imidlertid paa grund av hans noget barske væsen og en viss ensidighed maatte komme ind paa livet for rigtig at vurdere.

Frk. Birgitte Jæger.

Han dode som en velhavende mand.

Hans hustru Marie, født 25de juli 1847, død 8de juni 1919, altsaa min pleiemor, var datter av bokholder i Norges bank, her, *Jacob Blaauw Kooter* og *Marie*, født *Balchen*. Hun var paa de fleste omraader en fra sin mand forskjellig natur, og gjensidig hadde de vanskelig for at gaa ind i hinandens interesser. Hun interesserte sig for literatur, kunst og musik, var intelligent og optat av politik og hvad der ellers rorte sig i tiden. Hun fik som vel trediveaarig meslingene, som resulterte i en tunghorthet, der tilslut gik over til fuldstændig dovhed. Dette bidrog visselig sterkt til det rolige liv hun forte.

Harmens og frue eiet og bodde i Olaf Kyrres gate 49, endel av den nuværende Café Boulevard, en meget værdifuld eiendom. Huset bestod av 2 fulde etager paa kjølermur og en mesaninetage og var i sin tid bygget av fru Harmens' far. Til huset hørte en stor have, som i nord støtte op til Berleengen eller Paulsenmarken (Polsemarken, som gutterne kaldte den). Paa den side som vendte ut til den nuværende Haakons gate begrænsedes haven av store hestekastanjetræer. I den første tid bodde Harmens' i husets 1ste etage, senere flyttet de op i 2den.

I dette Harmenske hjem blev det altsaa at Sofie og jeg blev optat. Sandheten tro blev forholdene ikke altid lette for os, dertil var forskjellen mellem hvad vi var vant til og hvad vi nu maatte vænne os til for stor, men vi fik en god skolegang og flere av de karakteregenskaper, som iallefald for mit vedkommende kom til nytte i mit fremtidige liv, fik under den strenge opdragelse en heldig utvikling. Saaledes som alt artet sig tilslut har vi meget at være taknemlig for, og omend skjont jeg tror, at der av vore forældre var nedlagt saa meget godt i os, at vi nok under alle forholde vilde ha karret os frem og blit gode samfundsborgere, traadte Harmens og frue til med sin hjælp og støtte ved et for os vanskelig tidspunkt i vort liv, og det skal de begge ha stor tak for! Forholdet mellem dem og os blev ogsaa et andet og bedre, efterat vi kom saa langt, at vi kunde staa paa egne ben. Vi paa vor side fik da mere aapne øine for de mange gode sider ved deres karakterer, og de paa sin side saa at der ogsaa var værdifulde egenskaper hos os, som fortjente respekt og kjærlighet. Forholdet i de senere aar indtil de dode, var derfor fra begge sider præget af varm hengivenhet, tillidsfuldhed og agtelse.

Vi flyttede til Harmens 2den april 1877, 3dje paaskedag. Frk. *Jæger* fulgte os, og jeg husker endnu det lange kjærlige blik hun sendte os, da hun efter en ganske kort avsked gik ut doren og denne lukket sig mellem hende og os, mellem vor hittidige tilværelse blandt vore egne og vor fremtidige mellem fremmede. Vi forblev i det Harmenske hus, jeg til 11te september 1888 og Sofie til august 1889. Imellemtiden hadde Harmens og frue faat to døtre, nemlig *Johanne*, født 15de juli 1882, gift med kjøbmand *Harald Sverdrup*, og *Hjordis*, født 5te juni 1884, gift med maleren *Moritz Kaland*. Jeg vil gjerne her nævne, at der ingen forandring blev i vor stil-

ling, da disse kom til verden. Mellem dem og os har der alle dage bestaat det varmeste og mest hengivne forhold.

Den 4de av os søskende var som for meddelt (se side 34) *Anne Sofie Proys B.*, til daglig kaldt Sofie. Hun er født 27de juni 1870, gjennemgik Hilles pikeskole, blev konfirmert i Domkirken april 1887 og tok i 1888 middelskoleeksamen ved fru Griegs pikeskole. Hun fik den 1ste august 1889 ansættelse som guvernante hos sogneprest *Hersleb Walnum* paa Torvestad paa Karmøen og tiltraadte denne post 13de august. I november samme aar drog hun med familien til Vik i Sogn, hvortil W. var forflyttet, og blev der til 15de juli 1898. I disse aar blev grunden lagt til et varmt venskap mellem hende og den Walnumskes familie, som skulde vare for livet. Hun besluttet nu at utdanne sig til folkeskolelærerinde, tok seminar-eksamen ved Bergens private seminar i 1899 og fik fast ansættelse 1ste august 1900 ved Bergens folkeskole, hvor hun virker ved Rothaugens skole.

Forholdet mellem os to søskende har alle dage været det bedste, og »tante Sofie« er en altid kjær gjest i familiekredsen. Hun er imidlertid sterkt optat. Foruten skolegjerningen har hun ogsaa andre gjøremaal, skal dertil være med i klubber og hos venner og bekjendte, og da avstanden mellem os er stor, hun bor nemlig i »Kvindernes Hus« i Sandviken, er det ikke altid tiden strækker til for alt det, som hun gjerne vil gjøre. Hun har været flere gange i utlandet og sin sommerferie benytter hun til at gjøre sig kjendt i Norge. Hun har et godt humør og en sterk konstitution.

Som den 3dje av mine forældres barn blev jeg født 1ste september 1868 og fik som mine forfædre navnet

Johan Henrik Bollmann (VI)

Jeg blev den 6te i den ubrudte række av J. H.'er fra den første til Bergen indvandrede repræsentant for slekten.

Vel 5 aar gammel blev jeg sendt i jomfru Tischendorffs barnehave i 2den etage i skomaker Tyslands hus i Fortunen og derefter paa froknerne Holwechs gutte-

Barnebillede av tante Sofie.

skole paa Lille Markevei, hvor jeg kom ind i 2den klasse og gik 2 aar. Jeg erindrer, at jeg likte mig godt begge disse steder og blev gode venner med de andre gutter.

Efterat være færdig hos frkn. Holwech, kom jeg ind paa Bergens Kathedralskole — det var efterat vi var flyttet til Harmens — og tok middelskoleeksamen den juli 1883. Jeg blev konfirmert 12te april 1885 i Domkirken af presten Daniel Bull, blev i november samme aar utmeldt av skolen, i hvis 3dje gymnasieklasses jeg var

kommet op om høsten, og begyndte 16de november som volontør hos skibsreder Jacob Christensen. Jeg blev student som privatist den 14de juli 1886 med karakteren: Meget godt (1.75), efter fra min utmeldelse av skolen indtil eksamen et ha læst paa egen haand i mine fritimer, og fik den 30te august 1888 ansættelse som lærer paa den tekniske afteneskole her, hvor jeg læste regning og matematik i aarene 1888/89 og 1889/90. Med det plus til min løn paa kontoret som denne stilling gav mig, og hvorved jeg *ialt* tjente henimot kr. 50.00 pr. maaned(!) flyttet jeg samme høst fra det Harmenske hus og begyndte dermed min ungkarletilværelse. Min første hybel var i fra Marie Hansens pensionat i farver Jensens hus, det nordligste hjørne av Store Markevei og Stokkebæksmuget, og her blev snart et samlingsted og et centrum for den kameratkreds, som jeg færdedes iblandt. Vi levet et morsomt og indholdsrikt ungdomsliv, ikke mindst tat i betragtning de

Barnebillede av skibsmægler Johan Henrik Bollmann.

mere end beskedne midler vi hadde at fare med, men en nærmere omtale av denne tid hører ikke her hen.

Høsten 1887 eller 1888 døde Jacob Christensen, hans forretning blev delt, og jeg overgik da til firmaet *Harloff & Bøe*, som blev disponenter for en del af de av J. C. bestyrte skibe. Min gage blev der til at begynde med kr. 40.00 pr. md. og senere kr. 50.00. Den 1ste februar 1889 begyndte jeg hos fhv. skibskaptein *Ths. Svanoe*, som drev en mindre befragtningsforretning og hadde sit kontor i et enkelt værelse i Hollændergaten 20 ved Korskirken. Samme aar om høsten var jeg sammen med Harmens til Pariserutstillingen, som Harmens' gjest.

Hos Svanoe forblev jeg indtil hans død i mai 1900, altsaa i 11 aar, de senere aar som medindehaver av firmaet, og i dette tidsrum lagdes grunden til det held og den lykke, som senere fulgte mig som befragtningsagent og skibsmægler. Hr. Svanoe var en hædersmand og kjernekarakter, hvis minde jeg altid vil omfatte med den varmeste højagtelse og kjærlighed.

Den 1ste juli 1900 overtok jeg Ths. Svanoe's forretning i eget navn og drev den op til at bli en av de ledende i Bergen med førsterangs forbindelser paa begge sider av Atlanteren og med udelt anseelse baade hjemme og ute¹⁾). Paa forretnings 25-aarsdag den 1ste juli 1925 overdrog jeg den til min son, Annas, som fortsætter den under navn *Johan Bollmann & Søn A/S*.

Jeg var soldat paa Ulvesletten i aarene 1891, 1892 og 1896, skulde rettelig ogsaa ha ekserseit i 1893, men bataljonssamlingen blev det aar indstillet. I 1892 avholdtes den store Vossemanovre, hvori jeg deltok.

Den 12te oktober 1891 blev jeg forlovet med Anna Petrine Qvale, født paa Vega 19de juni 1870, datter av handelsmand *Peter Christian Qvale* paa Kirkoen, Vega, S. Helgeland, og hustru *Christiane Charlotte*, f. *Tønder*, datter av den i sin tid vel kjendte storkjøbmand *Peder Tønder, Roroy, S. Helgeland*. (Se forovrig ang. hendes avstamning og slekt i Wilhelmine Brandt: *Slechten Benkestok*, side 258). Vi giftet os her i Bergen den 26de oktober 1893 og levde lykkelig sammen indtil hun dode av barselframpe torsdag den 23de august 1894 kl. 10½ form., efterat vor son Annas var kommet til verden dagen i forveien. Hun blev begravet paa Gronneviken den 30te august, men da jeg for endel aar siden kjøpte familiegravsted paa Haukeiland blev hendes kiste flyttet derop.

I aarene efter bestyrtes mit hus først av frk. *Josephine Wiig*, en nordlands-dame, som var hos os til hun blev syk og maatte forlate stillingen, men alle dage senere har staat i venskapsforhold til os. Derefter av frk. *Martha Sørensen*, en bergensdame, som forblev hos os til jeg giftet mig paany, og som den hele tid, baade den gang og altid senere, har været betragtet av os som tilhørende familien, og som baade Annas og jeg skylder overmaade meget.

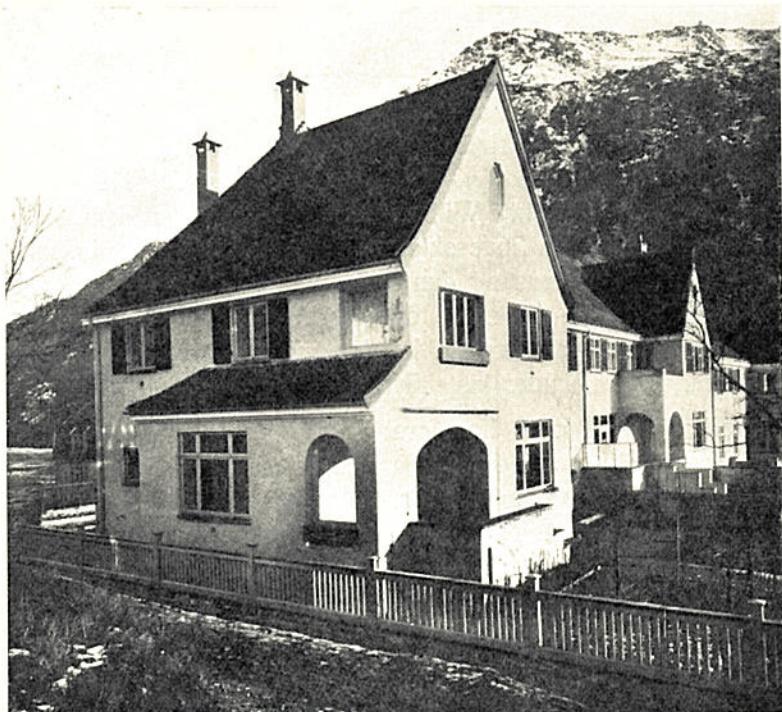
Jeg giftet mig anden gang den 1ste juli 1905 med *Caroline Danhilda Andersen*, født i Bergen 5te januar 1874, datter av gesel og handelsmand *Ole Andersen*, født i Lavik i Sogn 30te august 1831, død 22de februar 1901 i Bergen, og hustru *Ingeborg Marie*, født Paulsen, født 6te april 1844, død 1ste april 1897. Ogsaa med hende har jeg levet et lykkelig samliv, og hun har været en god og kjærlig pleiemor for Annas. Hendes forældre, som var døde da vi blev kjendt, eiet huset nr. 5 i Nordre Klevesmug, hvilket hun solgte i 1907. Vi eier et fotografi av en nydelig haandtegning (paa Bergens Museum) av utsigten fra N. Klevesmug, tegnet av Grauert.

Hun har hat 2 brodre, av hvilke den ene, *Ingvald Bernhard*, født 1ste mai 1868, var sjomand og dode 18 aar gammel i Boston, hvor han ligger begravet. Den

¹⁾ Se familiepapirer nr. 15.

anden, *Anton*, utvandret til Sydafrika, hvor han døde 17de januar 1921 og etterlot sig enke, *Elisabeth Andersen*, med 4 barn: *Olga Kaarstad*, gift med pølse-makersvend *Marius Kaarstad* (har en gut), *Anton*, svend i porteføljefaget, *Haakon*, utdannet som sjomand, og *Margareth* (se nedenfor). De er nu alle i Bergen.

I mit første egteskap bodde vi i Fr. Melters gate 16, en bekvemmelighet paa 3 værelser, hvor Annas blev født. Senere i Herman Foss gt. 7, 4 værelser, entré

Storhaugen 20, straks efter opførelsen.

og pikeværelse, hvorefter vi i 1906 flyttet til Vestre Torvgate 20 B, en vakker leilighet paa 5 store værelser, bad, pikeværelse etc. Her bodde vi til 7de november 1917, da vi flyttet ind i vort eget hus, Storhaugen 20, hvor vi senere har bodd og forhaabentlig kommer at bo levetiden ut. Imellemtiden hadde vi kjøpt en grund paa Hornæs, som vi kaldte »Aasen« og hvor vi bygget os et landhus som blev færdig til indflytning i august 1915.

I september 1922 tok vi til os en wienerinde, *Josephine Pfeffer*, og i juli 1923 Carolines brordatter, *Margareth Andersen*.

Josephine er født 8de mars 1910. Hendes far er »polizeibeamter« i Wien. Hun kom først herop i 1920 med den første transport av østerrikske barn til Norge sammen med sin et par aar ældre soster *Paula*. De var her da fra januar til august, kom igjen i 1921 og tilbragte sommeren her, og efterat Caroline i 1922 hadde været i Wien og besøkt familien, besluttet vi at faa Josephine op her igjen under forutsætning af hendes forældres samtykke. Med hendes soster Paula staar vi i stadig korrespondanse.

Aasen.

Margareth er født i Durban 8de mai 1910 og kom som mindreaarig op her sammen med sin mor og sine søskende. Hun har været hos os siden sommeren 1923, da hendes mor blev syk. Begge skal konfirmeres iaar.

Med hensyn til mine forskjellige offentlige hverv skal jeg bemerke: Jeg har i flere perioder været medlem av Bergens kommunestyre og var i aarene 1909/1910 formand i frisindede venstres organisation i Bergen. Ved stortingsvalgene i 1921 blev jeg valgt til 1ste varamand for de konservative partier for aarene 1922/24 og avgav gjentagende møte paa tinget, men ønsket ikke gjenvalg for paafølgende session. I den anledning skrev »Morgenavisen« for 17de september 1924 som følger:

»Et navn, som under den største tilslutning gjentagende blev nævnt paa nominationsmøtet var skibsmægler Johan Bollmanns. Fra alle hold blev der

rettet de mest indtrængende henstillinger til ham om at la sig stille, og tilslut rykket ogsaa Ameln i marken til fordel for hr. Bollmann. Hans henstilling blev hilset med spontant bifald, men hr. Bollmann fastholdt desværre sin vægring og lot sig ikke overtale. Det er helt personlige grunde som gjør, at hr. Bollmann nu ikke kan stille sig — og vi beklager det dypt. I ham vilde byen faaet en repræsentant, som vilde været den til megen ære.«

»Bergens Aftenblad« skrev i sit nummer for samme dag følgende:

»Et navn som savnes paa listen er skibsmægler Bollmanns, som i denne periode har været varamand. Det bør oplyses, at hr. Bollmann paa møtet igaar mottok de sterkeste opfordringer til at la sig stille, hvad han imidlertid av helt personlige grunde avslog — en vægring som vakte sterk beklagelse.«

Jeg har været styremedlem i flere større bedrifter, medlem av styret for Bergens Skibsmæglerforening i 10 aar, hvorav 2 som formand, og medlem av hovedstyret for Norsk Skibsmæglerforbund, endvidere medlem av styret i forskjellige av vore kulturinstitutioner. Fik som formand i styret for det Hanseatiske Museum i 1921 dettes høieste utinerkelse, hvormed folger titelen »Bergenfahrer«, og blev dermed ogsaa valgt til kontorsk oldermand, den 117de i rækken, og til kanzler for de kontorske ærestegn.

Til minde om mine forældre oprettet jeg i 1917 et legat paa kr. 60,000.00 til fordel for forældreløse barn av handelsstanden. Legatets navn er: »Kjøbmand Johan Henrik Bollmann og hustru Maren Jensine, født Proys' legat til fordel for forældreløse barn av Bergens Handelsstand.«

Det forvaltes av Bergens Handelsstands understøttelsesforening og dets kapital er nu (1926) henimot kr. 80,000.00.

I 1919 oprettet jeg et fond paa kr. 30,000.00 ved Bergens nationale Scene, for hvis renter skal anskaffes kunstnerisk utførte portrætter av fortjente kunstnere ved theatret. Jeg gav samtidig yderligere kr. 5,000.00 for at fondet kunde begynde at virke straks.

Jeg har alle dage været interessert for idræt, er en lidenskabelig elsker av naturen; har reist ikke litet, baade i utlandet og her hjemme, og smigrer mig med at ha et godt kjendskap til vort land, som jeg elsker over alle ting — right or wrong, *my country!* Jeg er glad i kaldt vand og frisk luft og har altid forsøkt at ta tingene, som de kom, og gjøre det bedste ut av dem. Derfor har jeg et godt humor, er glad i livet og ønsker, at ogsaa mine efterkommere maa faa nytte den samme lykke og glæde, som i saa rikelig maal har været beskaaret mig.

Den 7de generation av vor slekt repræsenteres av min son

Annas Bollmann (VII).

Han er født 22de august 1894, blev dopt 9de september s. a. i Johanneskirken og blev opkaldt efter sin mor. Han er hittil den eneste av den like nedstigende linje i slekten som ikke heter Johan Henrik.

Han gik først paa frk. Anna Hansens gutteskole, kom derefter ind paa Katedralskolen og tok middelskoleeksamen i 1910. I 1913 tok han artium og i november/desember samme aar forberedende prøve (filosofi) ved Universitetet. Blev konfirmert 23de april 1911. Begyndte som aspirant ved krigsskolen 12te juli 1915, efter siden artiumsaaret delvis at ha arbeidet paa mit kontor, blev kadet 1ste oktober 1915 og tok avgangseksamen ved krigsskolens nederste avdeling september 1916. Kadetsersjant høsten 1916, officer (ulønnet sekondløjtnant ved infanteriet) 20de september 1917, premierløjtnant 1ste mai 1923 og gjennemgik infanteriets skyteskole 15de juli —16de august 1925. Han har været sterkt militært og forsvarsinteresseret og har mundtlig saavelsom i dagspressen ved flere leiligheter talt forsvarets og militærvaesenets sak. Han er ogsaa politisk interessert og har i pressen og paa møter deltatt i diskussionen om forskjellige herunder henhørende emner. Han har været medlem av forskjellige styrer og komiteer, deriblandt 17de mai-komiteen.

Han blev den 26de oktober 1917 gift med *Emmeline Lewins Espenak*, født i Bergen 26de mai 1896 av forældrene kjøbmand og agent *Ole Ragnvald (Olsen) Espenak* og hustru *Margaret Annie*, født *Porter* (engelsk). De blev viet i Tyskekirken av pastor *Grieg* og brylluppet stod i Frimurerlogen. Deres første hjem var paa Fjøsanger, Nydalen nr. 1, midtveis mellem jernbanestationen og Paradis. Her bodde de, indtil de i juni 1921 solgte denne eiendom og kjøpte eiendommen Kalfarlien nr. 2, Bergen, hvortil de flyttet den 7de juli s. a., og hvor de senere har bodd.

Om deres videre levnetsløp samt om hver enkelts anlæg, karakter o. s. v. vil Annas sikkert i sin tid selv fortælle i fortsættelse af denne beretning.

Annas Bollmann som Nygaardschef.

De har til nu 2 barn:

1. **Johan Henrik** og
2. **Anna Margrete.**

Johan Henrik Bollmann (VIII)

blev født 26de november 1918, og skal som nr. 8 i rækken fortsætte slegten. Han blev døpt i Tyskekirken av sogneprest Grieg 13de mai 1919, gaar nu paa frk. FAYES gutteskole, hvor han begyndte hosten 1924 og er en flink, snil gut, som vi er svært glad i og sætter de største forhaabninger til.

Anna Margrete er født 13de august 1923 og døpt i Domkirken av dav. res. kap. Ole C. Iversen 13de november 1923. Hun er et vakkert barn, blid og snil, men later til at faa et bestemttere væsen og en kraftigere vilje end sin bror. Begge er de glade i farmor og farfar, og for os er de en kilde til megen glæde og lykke.

De er hittil slegtentens sidste skud.

Hermed slutter denne beretning.

Jeg har skrevet den til minde om mine forfædre og for at mine efterkommere i taknemlighet skal vite og erindre, at de hører til en gammel god slegt med dype røtter i vort bergenske samfund. Jeg nærer det haab, at de kommende slegtled altid og stadig maa flytte dens merkepæle frem, og at de i et langt og lykkelig liv maa faa kraft og held dertil, saa vor slegt og vort navn alle dage maa nævnes med hæder og respekt.

Johan Henrik Bollmann.

Oktober 1926.

Gammel familiesignet.

Rettelser.

- Side 12, linje 5 ovenfra: Søster læs Søsters
„ 14, „ 7 nedenfra: welsche læs welche
„ 18, „ 18 ovenfra: De bergenske læs Det bergenske
„ 32, „ 19 nedenfra: ikke — utgaar
„ 34, „ 15 — klædde læs klædte
„ 37, „ 16 ovenfra: Rothaugens læs Sandvikens
„ 43, „ 10 nedenfra: 26de oktober læs 10de oktober